

Il pajais ch'il papa ha visità

L'identitat da la Turinga multifara

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ La visita da papa Benedetg en Germania ha dà bler da lignar al public internaziunal. Las engiavineras religiusas laina surlaschar als teologs. Ma las etappas dal viadi «per discurrer da Dieu» han era chaschunà in'intscherzezza geografica. Berlin e Friburg en Brisgovia, quai enconusch'ins; ma la Turinga, nua è quai? Tgi che ha frequentà instrucziun da geografia avant 1990 ha strusch udì quel num: La «DDR» centralisada da lezza giada aveva aboli sias regiuns istoricas e laschava valair mo ses districts. Cun l'instrucziun istorica na stevi meglier: La 7avla ediziun (1989) dal mez d'instrucziun «Weltgeschichte» da Karl Schib e Joseph Boesch cuntegn ina charta da l'Europa enturn 525 (tom 1, p. 94) cun numbs etnics, t. a. «Thüringer», ma quest num na stat betg en il text correspondent. Grazia al papa han ins pia discurri, betg mo da Dieu, mabain era d'in pajais federativ tudestg ch'i vala la paina d'enconuscher: La Turinga.

Fundament democratic

Ma adatg! Il num uffizial tuna: «Freistaat Thüringen». Quai n'è betg ina floscla. La Turinga è vairamain naschida 1920 sco stadi liber, cur che set republicas novas da la regiun han s'unidas ad in «Land Thüringen» aifer la Germania republicana. 1933 ha il nazissem abolì ils pajais tudestgs. 1945 ha l'armada sovietica restaurà e schlarginà il stadi da Turinga, ormai suttamess a sia controlla. 1952 ha la «DDR», fundada 1949, abolì ils stadiis da ses intschess e créa districts sco organs d'execuziun da las decisiuns centralas. La Turinga democratica d'oz è naschida 1990, suenter la crudada dal mir da Berlin. Ils 22 da fanadur ha il davos parlament da la «DDR», oramai democratic, vuschà la Lescha per la creaziun da pajais federativs. Trais circuls limitrofs han anc vuschà da far part da la Turinga. Questa (16 000 km²) è naschida sco pajais federativ cun la reunificaziun tudestga dals 3 d'october; ils 14 d'october ha il pievel da Turinga elegì ses emprim parlament. 1991 ha in referendum declerà Erfurt chapitala dal pajais ed approvà sia vopna cun il liun curunà d'aur dals landgrafs

Cartents cun lur bandieras dal vatican sin la piazza aviatica a Freiburg avant la messa cun il papa Benedetg XVI.

KEYSTONE

Duas confessiuns minoritaras

Durant il segiurn dal papa en Turinga n'hau ins dudì, ni da sontga Lisabetta sco criticra dal luxus, ni dal mistic dominican Eckhardt da Hochheim (en il circul da Gotha) che pregava per tudestg ad Erfurt enturn 1300. La filosofia da «Meister Eckhardt» vegn savens messa en connex cun il budissem e correspunda strusch a quella dal Vatican actual. Per la paja ha papa Benedetg ludà Martin Luther (1483–1546) che è sa fermà ad Erfurt, sin la Wartburg ed a Schmalkalden. En la claustra dals augustins ad Erfurt h'au vivì 1505–1511 sco muntg e student da teologia. 1521–1522 è'l sa zuppà sin la Wartburg, nua ch'el ha translata il Nov Testament en tudestg. 1537 a Schmalkalden, a sidvest dal Guaud da Turinga, h'au preschentà ses Artitgels da Schmalkalden, fundament da la cretta evangelica. La refurmaziun ha triumfa svelt en ina gronda part da Turinga. Il catolicism è dentant sa mantegnì en las regiuns suttamessas al prinzi-archivestg da Magonza, numnadaman ad Erfurt, oz cun in agen uvestg, e cunzunt en il cir-

cul d'Eichsfeld, strivla orasum la Turinga dal nordvest. «En l'Eichsfeld s'exprima la religiusadad savens anc oz profunda cun il grond dumber da lieus da pelegrinadi, sontgets, chapluttas e cruschs sper via» (3). Ils 23 da settember 2011 ha papa Benedetg celebrà vespras en la chaplutta da pelegrinadi d'Etzelbach (vischnanca da Steinbach/Eichsfeld). Ma ils quaranta onns da «DDR» totalitaria ed ateistica han mess fin als tschientaners da baselgias popularas. En Turinga èn mo pli 26% da la populaziun evangelica ed 8% catolica.

500 onns suenter la refurmaziun

2008 èn las Baselgias evangelicas da Turinga e da l'antieriura provinza prussiana da Saxonia (Magdeburg e Wittenberg) s'unidas ad ina Baselgia evangelica en la Germania mesauna cun strusch 900 000 olmas, pia 19,5% da la populaziun dals pajais federativs da Turinga e Saxonia-Anhalt. Parsura spiritual da lezza Baselgia ès uss uvestg u sia uvestga cun residenza a Magdeburg, uss Ilse Junkermann. En connex cun la visita dal papa ha la nova uvestga declerà ch'il giubileum da la refurmaziun 2017 a Wittenberg stimuleschia «da scuvrir ses stgazis istorics ed actuals, betg mo la musica sacrala, mabain era l'entir sectur da la furmaziun u nossa architectura religiosa. Per ina Baselgia ordvart minoritara dat quai l'occasiun da rinforzar nossa consciencia (...) e da scuvrir nossas pretensiuns socialas.» Aregard la musica sacrala dovrà ils cumins-baselgia da Turinga dapi 1994 il cudesch da chorals da las Baselgias luteranas da Baviera e Turinga (4). 2008 è la nova Baselgia fusiunada sa definida sezza ad Eisenach en ina constituziun cun in preambel che sa referescha t. a. al Vegl ed al Nov Testament, als traiss credos da la Baselgia ecumenica tempriva ed als texts fundamentals da la refurmaziun. Il giubileum da 2017 pertutga pia era la Turinga, e co !

1. Rainer Eisenschmid (ed.), *Thüringen. D-73751 Ostfildern* (Baedeker) 2009, p. 31. Internet : www.baedeker.com.

2. Rainer Eisenschmid (sco nota 1), pp. 62–63.

3. Rainer Eisenschmid (sco nota 1), p. 136.

4. Chasas edituras «Evangelischer Presseband für Bayern» (Minca) e «Wartburg» (Weimar).